
Esperanton avain: peruskielioppi

Sisällysluettelo

[2. Sanaluokat](#)[1. Kirjaimet ja ääntäminen](#)

[3. Artikkelit](#)

[4. Monikko](#)

[5. Objekti](#)

[6. Vertailu](#)

[7. Pronominit](#)

[8. Lukusanat](#)

[9. Verbit](#)

[10. Adverbit](#)

[11. Prepositiot](#)

[12. Kielteiset ilmaukset](#)

[13. Kysymyslauseet](#)

[14. Akkusatiivi](#)

[15. Partisiipit](#)

[16. Sanojen muodostaminen](#)

[17. Sanajärjestys](#)

[18. Oikeakielisyys](#)

[Liiteosa:](#) Taulukkosanat, etuliitteet, jälkiliitteet, prepositiot

---

1. Kirjaimet ja ääntäminen

Esperanton kirjaimet ovat seuraavat:

A B C Ĉ D E F G Ĝ H Ĥ I J Ĵ K L M N O P R S Ŝ T U Ŭ V Z

Erikoista selvitystä kaivannevat ainoastaan seuraavat kirjaimet:

C äännetään kuten ts suomen sanassa tsaari, z saksan sanassa ziehen; **Ĉ** äännetään tsh (tj ruotsin sanassa tjäna); **Ĝ** äännetään soinnillisena tsh:nä (g englannin sanassa gentleman); **Ĥ** äännetään kuin voimakas h (ch saksan sanassa nach); **Ĵ** äännetään kuin soinnillinen sh (j ranskan sanassa journal); **Ŝ** äännetään kuin sh (sh englannin sanassa she, sch saksan sanassa schön); **Z** äännetään kuin soinnillinen s (s saksan sanassa sagen, z englannin sanassa lazy); **NK** ja **NG** äännetään kirjaimellisesti, esim. lon-ga, dan-kas (ei kuten suomen lanka, langan).

Peräkkäin sattuvat vokaalit kuuluvat eri tavuihin ja äännetään erillisinä - esim. **balau** äännetään 'ba-la-u'. Sen sijaan puolivokaalit **J** ja **Ŭ** muodostavat toisen vokaalin kanssa diftongin ja ne äännetään samoin kuin vastaavat suomen diftongit, esim. **junaj** äännetään 'ju-nai' ja **baldaŭ** 'bal-dau'.

Äänen paino on aina viimeistä edeltävällä tavulla - edellä olevissa esimerkeissä **JU-na**, **ba-LA-u** ja **BAL-daŭ**. Avoimessa (vokaaliin päättyvässä) painollisessa tavussa kyseinen vokaali äännetään hieman pidentyneenä.

---

2. Sanaluokat

Esperanton sanasto perustuu sanajuuriin, joista voidaan muodostaa uusia sanoja lisäämällä niihin erilaisia päätteitä. Kaikki vaihtoehdot ovat mahdollisia, jos tuloksena on järkevä sana (kts. esimerkit **skrib'** ja **parol'**).

Substantiivin päätte on -o.

domo - talo

parolo - puhe

skribo - kirjoitus

libro - kirja

Adjektiivin päätte on -a.

granda - suuri

bela - kaunis

parola - suullinen

skriba - kirjallinen

Verbin päätte on -i.

paroli - puhua

skribi - kirjoittaa

esti - olla

Adverbin päätte on -e.

parole - suullisesti, puhuen

skribe - kirjallisesti
hejmo - koti, *hejme* - kotona
ĝojo - ilo, *ĝoje* - iloisesti

---

3. Artikkel

Useimmissa kielissä - vaikka ei suomessa - käytetään artikkeleja osoittamaan, onko käsite määrätty vai määräämätön.

Jos käsite on määräämätön, esperantossa ei käytetä mitään artikkelia sen ilmaisemiseen.
domo - talo, *hundo* - koira

Jos puhutaan jostain tietystä, tunnetusta, mainitusta, lähemmin määritellystä, käytetään määräistä artikkelia *la*.

Mi havas hundon. La hundo estas vigla. Minulla on koira. Koira on vilkas.

La suno brilas. Aurinko paistaa.

la plej bela, la unua - kaunein, ensimmäinen

Artikkelin käyttö vastaa pitkälti muiden kielten käytäntöä. Esperantossa ei kuitenkaan noudateta eri kielten knoppeja, vaan artikkelin käytön määrää todellinen tarve.

---

4. Monikko

Monikon päätte on -j. Se liitetään sekä substantiiviin että adjektiiviin.

bela domo - kaunis talo

belaj domoj - kauniit talot

La domoj estas belaj. - Talot ovat kauniita.

---

5. Objekti

Sana, johon toiminta kohdistuu, saa päätteensä -n. Tätä kutsutaan akkusatiiviksi.

Mi legis la libron. - Luin kirjan.

Mi manĝas panon. - Syön leipää.

Päätte liitetään myös adjektiiviin.

Mi legis bonan libron. - Luin hyvän kirjan.

Monikossa -n sijoitetaan j:n jälkeen.

Mi manĝas varmajn terpomojn. - Minä syön lämpimiä perunoita.

---

6. Vertailu

Vertailu suoritetaan sanoilla *pli* - enemmän ja *plej* - eniten. Superlatiivin kanssa käytetään yleensä artikkelia.

bela - kaunis

pli bela - kauniimpi

la plej bela - kaunein

Myös adverbeja voidaan vertailla: *rapide* - nopeasti, *pli rapide* - nopeammin, *plej rapide* - nopeimmin.

Komparatiivissa *kuin* käännetään sanalla *ol*.

Mia libro estas pli interesa ol la via. - Minun kirjani on mielenkiintoisempi kuin sinun.

Vertailtavien asioiden ollessa samanarvoisia *kuin* käännetään sanalla *kiel*.

Mia libro estas same interesa kiel la via. - Minun kirjani on yhtä mielenkiintoinen kuin sinun.

---

7. Pronominit

Persoonamuodot

mi - minä

vi - sinä

li - hän (mies)

ŝi - hän (nainen)

ĝi - se

ni - me

vi - te

ili - he/ne

Possessiiviset

mia - minun

via - sinun

lia - hänen (miehen)

ŝia - hänen (naisen)

ĝia - sen

nia - meidän

via - teidän

ilia - heidän/niiden

Lisäksi esperantossa on persoonatonta subjektia ilmaiseva pronomini *oni*, joka vastaa suomen passiivia (vrt. ruotsin *man*, englannin *one*, *they*).

Oni diras ke... - Sanotaan että...

Pronominit saavat tarvittaessa akkusatiivin päätteensä.

Mi amas vin. - Rakastan sinua.

Kolmannessa persoonassa - hän, he on lisäksi refleksiivinen pronomini *si* (vrt. ruotsin *sig*, *sin*, *sitt*), joka viittaa lauseen subjektiin - itseensä, itseään.

Li estas en sia hejmo. - Hän on (omassa) kodissaan; *Li estas en lia hejmo.* - Hän on hänen (jonkun toisen) kodissa.

Li parolas nur pri si mem. - Hän puhuu vain itsestään.

Mi lavas min - pesen itseni, *vi lavas vin* -peset itsesi, *li lavas sin* - hän pesee itsensä.

---

8. Lukusanat

Peruslukusanat ovat

1	<i>unu</i>	11	<i>dek unu</i>
2	<i>du</i>	12	<i>dek du jne</i>
3	<i>tri</i>		
4	<i>kvar</i>	20	<i>dudek</i>
5	<i>kvin</i>	21	<i>dudek unu jne</i>
6	<i>ses</i>		
7	<i>sep</i>	100	<i>cent</i>
8	<i>ok</i>	200	<i>ducent</i>
9	<i>naŭ</i>	1000	<i>mil</i>
10	<i>dek</i>	1996	<i>mil naŭcent naŭdek ses</i>

Lukusanat eivät tavallisessa käytännössään saa mitään päätteitä.

Mi havas unu pomon. - Minulla on yksi omena. *Li havas kvin infanojn.* - Hänellä on viisi lasta.

Kymmen- ja **sataluvut** muodostetaan siten, että ykköslukuihin liitetään lukusanat *dek* - 10 ja *cent* - 100 kirjoittamalla ne yhdeksi sanaksi.

20 *dudek*, 30 *tridek*, 400 *kvarcent*, 600 *sescent*, 900 *naŭcent*.

Kymmenien ja satalukujen välillä olevia lukuja ei kirjoiteta yhdeksi sanaksi.

12 *dek du*, 101 *cent unu*, 35 *tridek kvin*, 1996 *mil naŭcent naŭdek ses*.

Järjestysluvut muodostetaan peruslukusanoista liittämällä niihin adjektiivin päätte -a.

Järjestyslukujen yhteydessä käytetään yleensä määräistä artikkelia.

la unua - ensimmäinen, *la dua* - toinen, *la naŭcent-tridek-sepa* 937:s.

Lukusanoista voidaan muodostaa myös **substantiiveja** ja **adverbejä**.

duo - kakkonen, kaksikko, *deko* - kymppi, kymmenkunta, *unue* - ensiksi, *due* - toiseksi.

---

9. Verbit

Verbin perusmuoto, infinitiivi, on i-loppuinen.

lavi - pestä, *iri* - mennä, *sendi* - lähettää, *ami* - rakastaa, *fari* - tehdä.

Nykyajan (preesensin) päätte on -as.

Mi sendas - minä lähetän, *vi iras* - menet/te menette, *li sendas* - hän lähettää, *ni amas* - me rakastamme, *ili faras* - he tekevät.

Menneen ajan päätte on -is. Tätä aikamuotoa kutsutaan preteritiksi. Se vastaa suomen imperfektiä, perfektiä ja pluskvamperfektiä.

Mi sendis - minä lähetin, olen lähettänyt, olin lähettänyt.

Tulevan ajan (futuurin) päätte on -os.

Mi sendos - minä lähetän vastedes, olen lähettävä, "tulen lähettämään".

Konditionaalilin päätte on -us.

Mi sendus monon, se mi havus. - Lähettäisin rahaa, jos minulla olisi.

Imperatiivin päätte on -u.

sendu - lähetä, lähettäkää! *vivu* - eläköön! *ni sendu* - lähettäkäämme! *Li iru hejmen!* - Hän menköön kotiinsa!

Esperantossa on - kuten monessa muussakin kielessä, mutta ei suomessa - kaksi olla-verbiä, *esti* ja *havi*. Jälkimmäinen ilmaisee omistamista. Sen kanssa käytetään akkusatiivia.

Li estas mia amiko, li havas komputilon. - Hän on ystäväni, hänellä on tietokone.

---

10. Adverbit

Adverbi on sana, joka ilmaisee sanajuuren merkityksestä riippuen joko aikaa, paikkaa tai tapaa. Se muodostetaan päätteellä -e.

nokto - yö: *nokte* - yöllä

hejmo - koti: *hejme* - kotona

rapida - nopea: *rapide* - nopeasti

Esperantossa on kuitenkin suuri joukko päätteettömiä adverbeja, esim.

morgaŭ - huomenna, *preskaŭ* - melkein, *nur* - vain, *for* - pois, *pli* - enemmän.

---

11. Prepositiot

Esperantossa ei käytetä sijamuotoja niin kuin suomessa, vaan erilaiset suhteet ilmaistaan prepositioilla. Jokaisella prepositiolla on oma määrätty merkityksensä. Esimerkiksi

en (-ssa, -ssä): *en la domo* - talossa

sur (päällä): *sur la tablo* - pöydällä

pri (jtk koskien, -sta): *paroli pri hundo* - puhua koirasta

de (ilmaisee omistusta): *La hundo de la knabo* - pojan koira.

Luettelo prepositioista löytyy [liiteosasta](#).

Eräissä tapauksissa mikään prepositio ei tunnu sopivalta. Tällöin voidaan käyttää prepositiota *je*, jolla ei ole itsenäistä merkitystä. Useisiin tilanteisiin, joissa aikaisemmin on käytetty *je*-prepositiota, on nyttemmin vakiintunut jokin muu prepositio.

Inda je via konsidero - harkintasi arvoinen

La teksto estas abunda je eraroj. - Tekstissä on runsaasti virheitä.

Je on vakiintunut ilmaisemaan erityisesti kellonaikoja.

je la tria horo - kello kolme.

---

12. Kielteiset ilmaukset

Kieltosana on *ne*.

Mi ne havas hundon. - Minulla ei ole koira.

Ĉu vi trinkas kafon? Ne, mi ne trinkas ĝin. - Juotko kahvia? Ei, en juo sitä.

Ne asetetaan sen sanan eteen, joka kielletään. Usein tämä on lauseen verbi, mutta se voi olla muukin sana.

Mi volas ne kafon, sed teon. - En halua kahvia vaan teetä.

Jos lauseessa on muu kieltosana, *ne* jää pois.

Li ne diris ion.=Li diris nenion. - Hän ei sanonut mitään.

Neniu parolas ĉiujn lingvojn. - Kukaan ei puhu kaikkia kieliä.

---

13. Kysymyslauseet

Kysymyslause alkaa yleensä kysymyssanalla. Kysymyssanat löytyvät [liitteessä](#) olevasta pronominitaulukosta.

Kiu vi estas? - Kuka sinä olet?

Jos lauseessa ei ole muuta kysymyssanaa, se aloitetaan kysymyspartikkelilla *ĉu*. Se vastaa suomen -ko, -kö -päätettä.

Ĉu vi amas min? - Rakastatko sinä minua?

---

14. Akkusatiivi

Akkusatiivia eli n-päätettä käytetään ensi sijassa ilmaisemaan teon kohdetta. (kts. [Objekti](#)).
Sitä voidaan käyttää myös seuraavanlaisissa tapauksissa:

Prepositioiden kanssa ilmaisemaan liikettä niiden osoittamaan suuntaan.

en la domo - talossa

en la domon - taloon

sur la tablo - pöydällä

sur la tablou - pöydälle

E:hen päättyvän adverbien tai pronomien kanssa osoittamaan suuntaa.

hejme - kotona

hejmen - kotiin

tie - siellä

tien - sinne

Ilmaisemaan määrää, mittaa, hintaa, aikaa, kestoja.

La libro kosta 50 markojn. - Kirja maksaa 50 markkaa.

Li dormis ok horojn. - Hän nukkui kahdeksan tuntia.

Lundon, la 8an de majo - Maanantaina, toukokuun kahdeksantena.

---

15. Partisiipit

Partisiipit ovat verbeistä johdettuja muiden sanaluokkien sanoja, jotka kuvaavat tekijää tai teon kohdetta. Aikamuotojen tunnuksien (-a, -i, -o) näkyvät myös partisiipeista, joita on kuusi.

Aktiivi

Passiivi

lavanta - pesevä

lavata - se jota pestään, juuri nyt pestävä

lavinta - pessyt

lavita - se joka pestiin, pesty

lavonta - vastedes pesevä

lavota - pestävä, se joka kohta pestään

Partisiipeista voidaan tehdä substantiiveja: *lavanto* - pesijä, ihminen joka on pesemässä. Passiivin ja aktiivin ero näkyy esimerkiksi *amanto* - rakastaja, *amato* - rakastettu - miehiä! Naisista puhuttaessa: *amantino* - rakastajatar ja *amatino* - rakastettu. Aktiivin muodot kertovat tekijästä (joka siis on aktiivinen) ja passiivin muodot vastaavasti teon kohteesta (johon teko kohdistuu, joka siis on tämän suhteen passiivinen).

Partisiipeja voi käyttää myös adjektiiveina ja ne saavat monikon päätteen. *Lavitaj tasoj* - pestyjä kuppeja, *irontaj trajnoj* - lähteviä junia.

Niitä voi käyttää myös adverbien tapaan ja korvaamassa suomen sivulauseita:

Sendinte la leteron mi telefonis al Jussi - Lähetettyäni/kun olin lähettänyt kirjeen, soitin Jussille.

Passiivi muodostetaan *esti* (olla)-verbin vastaavista aikamuodoista, liittämällä niihin passiivin partisiippi. Käytetäänkö preesensia vai preteritiä (eli onko pääte -ata vai -ita) riippuu siitä, onko partisiipilla ilmaistu tehtävä esitetty jatkuvana vai lopetettuna.

Li estas amata. - Häntä rakastetaan, hän on rakastettu; *la libro estis legata* - kirjaa luettiin (parhaillaan); *amata* ja *legata* ilmaisevat tehtävän jatkuvana. *La libro estis legita* - kirja luettiin, oli luettu; *la eraroj estas korektitaj* - virheet on korjattu, ovat tulleet korjatuksi; *legita* ja *korektitaj* ilmaisevat lukemisen ja korjaamisen lopetettuna.

Passiivisen tekemisen suorittajaa ilmaisevan sanan (agentin) edellä käytetään prepositiota *de*, joskus selvyuden vuoksi *fare de*.

Li estas amata de ĉiuj homoj. - Hän on kaikkien ihmisten rakastama, häntä rakastavat kaikki ihmiset; *La domo estas aĉetita de fremdulo* - Talo on vieraan ostama, talon osti joku vieras.

Esperantossa on pyrkimys yksinkertaisiin muotoihin. Monimutkaiset passiivimuodot korvataan usein oni-pronominilla.

Oni amis sin multe = Ĝi estis multe amata. - Häntä rakastettiin kovasti.

Partisiippimuotoja, myöskin adjektiivisia, voidaan käyttää yhdessä *esti*-verbin muotojen kanssa, tarkoituksella ilmaista tarkoin kahden tai useampien tehtävien keskinäinen aika, suhde tai jatkuvaisuus.

Li estis foririnta kiam mi alvenis. - Hän oli poistunut, kun minä saavuin.

---

16. Sanojen muodostaminen

Esperantossa voidaan rakentaa sanoja erilaisista niiden eteen tai perään liitettävistä osasista. Tämä on tavallaan kuin jonkinlaista loogista leikkiä lego-palikoilla. Sanaan kuuluu yleensä ns. juuri (sanan vartalo) ja yksi tai useampia "rakennuspalikoita". Juuret on valittu monelle eri kielelle yhteisistä aineksista ja siksi niistä monet ovat meille tuttuja joko sivistyssanoista tai muista kielistä. Se tietysti helpottaa muistamista. Otetaan vaikka juuri *lern'*, joka ilmaisee oppimista (vrt. learn, lernen, lära):

lernanto - oppilas muodostuu palikoista *lern-ant-o*

lernantino - tyttöoppilas

gelernantoj - tyttö- ja poikaoppilaat

lernejo - koulu palikoista lern-ej-o

lernebla - sellainen jonka voi oppia

nelernebla - mahdoton oppia

lerniloj - opetusvälineet

Toinen esimerkki juuresta *manĝ'*, joka tarkoittaa syömistä (ranskan manger):

manĝi - syödä, *manĝo* - ateria: *matenmanĝo*, *tagmanĝo*, *vespermanĝo* aamupala, lounas, päivällinen t. illallinen

manĝeto pieni syönti eli välipala, jotain pientä

manĝejo ruokala, ravintola

mangebla syötäväksi kelpaava

nemangebla syötäväksi kelpaamaton

manĝaĵoj ruuat, ruokatavarat

manĝantoj ruokailijat

manĝintoj ruokailijat jotka jo söivät

manĝilaro ruokailuvälineet, jossa *il* väline, *ar* joukko, *o* substantiivi

Verbistä *manĝi* voisi tehdä myös eri syömätapoja kuvailevia verbejä *manĝeti* napostella, *manĝegi* ahmia, *manĝaci* syödä rumasti, hotkia...

---

17. Sanajärjestys

Sanajärjestys on vapaa samoin kuin suomessa eli kielessä ei ole erityisiä määräyksiä siitä, mihin järjestykseen sanat pitäisi laittaa. Sanajärjestyksen määrää puhujan sanoille antama merkitys. Huomaa, että alla mainituilla esimerkeillä on vivahde-ero.

Mi amas vin (Minä rakastan sinua) voidaan ilmaista myös *Vin mi amas* (Sinua minä rakastan).

Katso myös kohtaa [kielteiset ilmaukset](#).

---

18. Oikeakielisyys

Kielen perussäännöt on vahvistettu vuonna 1905. Muilta osin oikeakielisyyden määrää vakiintunut kielenkäyttö. Vaikka kielen harrastajien kulttuurillinen ja kielellinen tausta vaihtelee kovasti ja he asuvat hajallaan ympäri maapallon, kielenkäyttö on itse asiassa hämmästyttävän yhtenäistä. Kielen kehittymistä valvoo esperantoakatemia, joka tarvittaessa antaa suosituksia kielenkäytöstä.

Kansallisissa kielissä oikeakielisyys perustuu pitkälti kielen historiaan. Esperantossa on tärkeä sääntö, jonka mukaan jokaisella kielen käyttäjällä on oikeus luoda omia ilmauksiaan. Jos ne täyttävät kielen perussäännöt ja ovat sisällöltään loogisia, ne ovat oikeita. Niistä tulee osa kieltä, jos eri kansallisuuksia edustavat kielen käyttäjät hyväksyvät ne omaan käyttöönsä.

Mikään kieli - ei myöskään esperanto - ole koskaan valmis. Jatkovasti tulee uusia käsitteitä, uusia ilmaisuja ja ehdotuksia, miten jokin asia tulisi ilmaista. Tämän vuoksi esiintyy kilpailevia muotoja ja välillä käydään koviakin väittelyjä. Tämä on hyväksyttävää kunhan se ei haittaa ymmärtämistä. Kukaan ei kuitenkaan voi yksin määrätä, mikä on oikea muoto. Sen ratkaisee viime kädessä kielen harrastajien kollektiivinen kielitaju.
